

Alle zo vuaz

di Luca Zotti

CIMBRO

Entro il prossimo anno tutti i sentieri dell'Altopiano saranno mappati con il GPS e dotati di segnaletica a normativa europea

Ünsarne schümmane
pèrng gisekh von Staige

foto Zotti

L'offerta turistica di Luserna si amplia puntando completamente sul meraviglioso ambiente naturale che circonda l'abitato. Sabato, in un pomeriggio di festa, è stato inaugurato il nuovo "Sentiero delle Laitn - Staigele von Laitn": una comoda passeggiata adatta a tutta la famiglia che, tra carpini e noccioli, regala emozionanti scorci sulla vallata dell'Astico e la pianura veneta.

In an schümman sântzta dopo mittartage, az be 'z iz gest djardar bo da niamat hatt gidenkht a söttana barma sunn in ottobre, di boch pasàrt izta khennt inauguràrt a naügez staigele atz Lusérn. 'Z iz daz sèll von Laitn, a dèstar bègele in untar 'z lânt, bo da dar kamou hatt auzgimacht zo richta un zo macha khennen. 'Z Staigele von Laitn heft à in Platz, attavorà in kamouhaus, un geat durch zuar in Pill; girift kan Kastelè drentma nidar pa tagliafuoco pasarante untar di haüsar von Hoff, fin in di bisan von Tal vo Sant'Antone. Vo da makma seng durch di Prach un daz gântz Astetal; vor ditza soinda khennt gilekh ànka a par penkla pittholtz, vor di laüt bo da se bölln auzrastn saügant à ünsarne grümmane perng. Gianante vür - hërta nidarbart - pasartma untar di haüsar vo dar Tetsch fin durch dopo in Lusernarhof bo da da soìn àndre penkla. Lai da heftma à zo giana aubart, au pa Salve Regina; un proprio in disan toko soinda khennt gimacht di sbearstn arbatn pitt quaze zboahundart metre maur pitt khontt bidar augimacht un girichtet.

Girift kan Lusernarhof, attavorà in Prunn von Krèst, khearma au zuar dar Rumma, un bidar nidar zuar in San Rocco. Vo da ma sogetàrt zo giana vür durch pa bege von Etz, un au pa staige üntar dar khirch, tortimitt in nüzzlar fin zo riva

bidrumm in Platz. 'Z Staigele von Laitn iz a dèstra khear bo ma macht in an ürle, gianante laise un saugante ummar, pensàrt vor da gântz famildja. Daz gântz begle iz hërta in di sunn, un vor ditza bart 'z soìn daz earst zo khemma eapar auz pa martzo un aprile. Vor ditza hatma pensàrt zo hoazaz "Staigele von Länngèz" o. Dar prodjeto iz khennt gimach von Studio Tecnico Fortestale Ruggero Bolognani vo Pèrsan bo da - sidar ettlane djar - arbatet af di ünsarna Hoachebene pin Piano di Sviluppo Rurale. Di arbat iz khennt gizalt vo dar Provintz vo Tria pin "fondo anticongiunturale" vor di agrikoltura: a sachan hergerichtet in di lestin mánat zo geba arbat in aziende darbist vo dar crisi ekonomika,

Dar bürgarmaistar
Luca Nicolussi Paolaz
un don Enrico Pret

foto Zotti

ÖLLGAMOA'ZEIL VAN LAIT ONT VAN HAISER

Möcheno. Ölls parootet en de ingern gamoa'n aa ver za vongen u pet en vinfzente öllgamoazail van lait ont van haiser. Lai en de derver bou as sai' de drai sprochminderhaitn van Trentin de bersnotlern de zimbern ont de ladiner s bart hom an u'stellt van an iata gamoa' as direkt hoa'm

kimmp ver za tröng de kört za villn aus. En de öndern lander de kört kemmen dirèkt tschikt ver post. Der to tschert ver de öllgamoazail za hòltn vour ver za gem omport en de vrong ist as de 9 van schanmikeal. De öllgamoazail kimmp gamòcht en gònze Europa ont de nochrichtn as kemmen aus barn mòchen pesser kennen s Balschlònt pet de sai'na eirter. De vrogkòrt bart kemmen gamòcht en òlla de balschn ont en de lait as va vort kemmen ont as sai' do en Balschlònt ver za studiarn oder ver za òrbetn. Derzue en Provinz va Trea't, no en sèll as paschraip s gasetz, kimmp s untertsuacht aa, no en sèll as de lait barn song, biavle as de sai' ont abia as de sai' asn lònt austòalt de lait as ausstòmmen van ladini, van bersntoler ont van cimbrì ont bia-vle as kimmp de sprochen klòfft, tschrim ont verstònnen. Der rif va de doi untarsuach ist der sèll za untermstìtz de doin minderhaitn van ladini, van bersntoler ont van cimbrì as lem en Provinz va Trea't. De doi untarsuach enteressart òlla de lait as plaim en de Gamoa'n va de Provinz va Trea't. Öll familia bart kriang, zòmm pet de vrogkòrt van 15° Öllgamoazail van lait ont van haiser, a vrogkòrt as de untarsuach va biavle as de sai' ont abia as de sai' asn lònt austòalt de lait as ausstòmmen van ladini, van bersntoler ont van cimbrì. Der to as men bart miasn vour hom ist der sèll van 9 van schanmikeal 2011 as ist der glaiche va de 15° Öllgamoazail. De doi vrogkòrt mu sai' auspfìllt lai va hònt ont nèt abia de önder durch internet aa. De vrogkòrt auspfìllt miast kemmen zaruck trong oder tschickt en de Gamoa' bou as men plaip oder as de post. Mòchen der doi öllgamoazail ist a gamiaseta sòch ont ber as bart nèt zaruck gem de kört auspfìllt bart miasn zoln a multa. De lait as lem en de ingern derver barn meing direkt vrong en mentsch as bart hoa'm kemmen benn s de hom eppes nèt verstònnen va de saìtn za villn aus. S bart hom aa an hilfdinst ver de familie augaleik van Statistikdinst va de Autonome Provinz va Trea't: telefonnummer 800196081. No as i hòn enk gem de doin bichtegen informazionen lòck mer lai sòng as i hoff zboa dinger. Zan earstn as schelltn kemmen gaholven iherhaup de eltern ver za villn aus de doin kört. Zbaitns as òlla schelltn rècht ausvilln de kört as keart en de sprochminderhaitn abia de boret ist. Sai' bersntoler billt nèt sòng hom kaft a haus en tol, hearn se toal van a sprochminderhait billt nèt sòng hom an kamaròtt as ist va do oder hom gahòp a bisnuna as hòt kennt an òltn krumer ont alura "L'è come se fusa mòchen anca mi!". Ont nou bichteger ver za kennen klòffen bersntolerisch ist nèt ganua kennen lai viar beirter. I denk as lai benn s men saìt reidla bart men guat sai' za kennen rècht biavle ont bou as sai' de bersntolern ont abia za untermstìtz de sprochen.

Cristina Moltre

MENDRANZES DE LENGAZ: L'ENDESFIDA DEL CENJIMENT 2011

Ladino. Te na conferenza stampa te Comun General de Fascia l'é vegnù presentà la prozedures per l dombrament 2011 e la novitèdes per Fascia. Sarà dat fora un formular de l'Istitut nazional de Statistica, che ruarà te la cèses ti dis che ven, sul dombrament de la popolazione, con na 70ina de domanes sun i bens patrimonièi, la majons, su la persona o la persones de familia. Per chel che vèrda la persona, sun dut l tegnir del Trentin, vegn dat fora ence un auter formular che reverda la declarazion del grop linguistich de partegnuda.

Con na letra sotfirmèda da la Procuradora de Fascia e dai 7 ambolc vegn envià la jent a se recognoscer e se declarèr ladins, per porter dant sia identità: chest per l ben de l'autonomia del tegnir fascian - l'è vegnù jontà tel comunicat- ma ence de chela de la Provincia de Trent e de la Region.

Più a visa, i doi formularies, i ruarà te la cèses entorn i 20 de otober che ven e sarà temp un meis, a presciapèch, per i scriver ite.

Franco Pellegrin, responsabol de la canzelaries per Fascia ne ricorda che: "I dombradores i ruarà te cèsa, enveze ti etres lesc de la Provincia i modie ruarà per posta opuramenter se podarà i desciareer da internet. Chisc funzionaries didarà i sentadins ai scriver ite e i portarà ence duta la informadives che demò per Fascia les sarà traslatades per ladin".

Va recordà che tel Dombrament de la popolazione del 2001 te Fascia se aea declarà ladina l' 82,8% de la jent. Na zifra auta, che l' à sottrissà un sentiment unitar de la comunanza fasciana, nia demò lingusitich ma de partegnuda identità. Sul tegnir provinzial, semper tel 2001, la jent che à declarà de rejoner un lengaz de mendranza la é stata l 4,1%, per en dut 19620 persones - 2227 mocheni, 882 cimbrì, 16462 ladins (7553 sentadins de Fascia e 8909 de etres lesc sul tegnir provinzial).

"Envion duc chi che "vif" la val, che te Fascia, apede a la letra di amministratores fascegn ruèda te la cèses, da valch di l'é fora da veder na lingia de palac' con lassora la fotos de jent del post, sportives de nonzech (deschè Cristian Zorzi, Chiara Costazza, Cristian Deville, Stefano Gross, Martina Bernard, Martin Riz; amò i jiadores de hockey, Margoni, Jori Locatin e Bernard), fotos de sociazions de volontariat e de folklor (Crousc Checena e Schuhplattlerinnen, i Paicenadores da Vich, l Grop de Turchia) ducchen' che i envia a se palesèr ladins. Na campania voluda da l'Union Autonomista Ladina dal inom "Sessaben Ladins: 9 bona rejons per se declarer ladins".

"I stesc sul tegnir de la val, ence se i no rejona delvers ladin a se declarer ladins" disc al Procuradora Cristina Donei ajache i fesc jà pèrt de la comunanza. "Ma no vè desmentia chi ladins che vif fora da Fascia, che tel Dombrament del 2001 i era 1,9 % de la jent de la Provincia de Trent: speron che ence chest'òuta i palese sia identità e sia reijes".

m.d.

MÖCHENO

LADINO